

A wide-angle photograph of a coastal landscape. In the foreground, there are dense, dark green bushes and grasses. A dirt road with a wooden fence runs along the left side, with a dark car driving away. The middle ground shows rolling dunes covered in dry, brownish vegetation. In the background, a city skyline with several tall chimneys or towers is visible under a cloudy sky.

De wilde wisent

De winderige duinen aan de Nederlandse kust herbergen een relikwie uit de ijstijd – een kudde met de laatste wisenten. **Sean Thomas** bezoekt een innovatief verwilderingsproject voor deze fascinerende beesten.

Foto's: Joe McGorty

Om eerlijk te zijn is dit niet de meest voor de hand liggende plek om het grootste en schuwste landzoogdier van Europa te zien. Van onder de eikenbomen hoor ik het continue geluid van de Zandvoort racebaan. Direct naast het F1-circuit liggen pubs, haringtentjes en een reuzenrad, en is de gele toren van Bloemendaal Beach Resort duidelijk te zien. En hoog boven ons bewijzen de diverse vliegtuigstrepen dat we ons op slechts 20 minuten rijden van de luchthaven Schiphol bevinden.

20, jawel. Als je 20 minuten van Heathrow Airport in Londen was, zou je nog steeds op Heathrow zijn. Maar dit is Nederland, een van de dichtstbevolkte landen ter wereld. Dit is een land waar alles klein verpakt moet worden en dat doen ze dan ook echt in het compacte Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Het hart van dit park, de emotionele kern van de plek, is een opeenvolging van ruige, tanige, grijs-gouden zandduinen, die in de loop van vele eeuwen zijn gevormd door het complexe getij van de Noordzee. Het zand wordt vastgehouden door helmgras, kardinaalsmuts en een enkele den. De vele regen, genoeg zon en het milde

Twee wakers over de bizonkudde van Het Kraansvlak.
Links: bioloog Esther Rodriguez; Nationaal Park Zuid-Kennemerland

kustklimaat hebben de zandgrond geholpen: daarom werd Zuid-Kennemerland decennialang overgelaten aan kleinschalige landbouw, privé-wildparken en watermanagement. Metersdiep onder de wielen van onze Land Rover Discovery (die de duinen op indrukwekkende wijze aankan) ligt een schatkist. De helft van het drinkwater van Noord-Holland wordt gefilterd door deze noordelijke duinen en de waterdragende laag daaronder.

We hebben het over de wisent, de Europese bizon, een soort die al eeuwenlang met uitsterven wordt bedreigd. Deze specifieke bizon is in Kennemerland uitgezet als onderdeel van een groter Europees verwilderingsproject dat tot doel heeft de klassieke wildernis te herstellen en op het hele continent oude soorten opnieuw te introduceren. Van de Ibis in Oostenrijk en wolven in Castilië tot de Caledonian bossen in Schotland. Dit is weer onderdeel van een wereldwijde beweging waar men probeert terreinen terug te laten keren naar de balans die er was voordat de mens er ingreep door jagen en kappen.

Bedenk wel dat dit bijzondere project plaatsvindt op slechts vijf km van het centrum van Haarlem. Onze gids in Kennemerland is Esther Rodriguez, een jonge

Spaanse bioloog die vergevorderd zwanger is maar nog steeds bruist van energie en enthousiasme. Ze stelt een andere route voor wanneer we vol spanning de druilerige horizon afturen naar het grote beest. Terwijl we zoeken en ons een weg door de duinen banen, legt Esther de recente geschiedenis uit.

“In de jaren negentig kreeg het hele gebied de wettelijke status van nationaal park, maar stikstofdepositie, bebossing en afname van het aantal konijnen als gevolg van myxomatose betekende dat de duinen verdrongen werden door grassen en struiken, wat de dynamiek veranderde.” Ze draait zich om en gebaart, we kijken allemaal reikhalzend tussen de dennen. Maar helaas, het is een damhert, dat door het helmgras tevoorschijn komt. Esther sluit haar verhaal af. “Om de struiken te beheersen, werden grote grazers zoals de Schotse hooglanders, Konikpaarden en Shetlandpony's geïntroduceerd in Zuid-Kennemerland,” zegt ze, “en we keken ook oostwaarts. Naar de wisent... Er staat er daar trouwens een.”

Wat? Joe, de fotograaf in de auto, draait abrupt zijn zoomlens en raakt me bijna. Is het waar? Ja! Het was >

**“... ruige, tanige,
grijs-gouden zandduinen,
gevormd door ontelbare eeuwen
van complexe getijden...”**

De Discovery warmt
op om de wisent te
gaan ontdekken.
Rechtsonder:
boswachter Ruud
Maaskant

weliswaar maar een korte glimp, van grote zwarte
hoorns en ruig bont, maar we hebben net een van de
zeldzaamste grote zoogdieren van het continent gezien.
Voor een fractie van een seconde.

We proberen een betere waarneming te krijgen, terwijl
ik onze queeste overdenk. Het verhaal van de wisent is
representatief voor dat van de hele Europese fauna. En
het is een verhaal dat bijna tragisch eindigde.

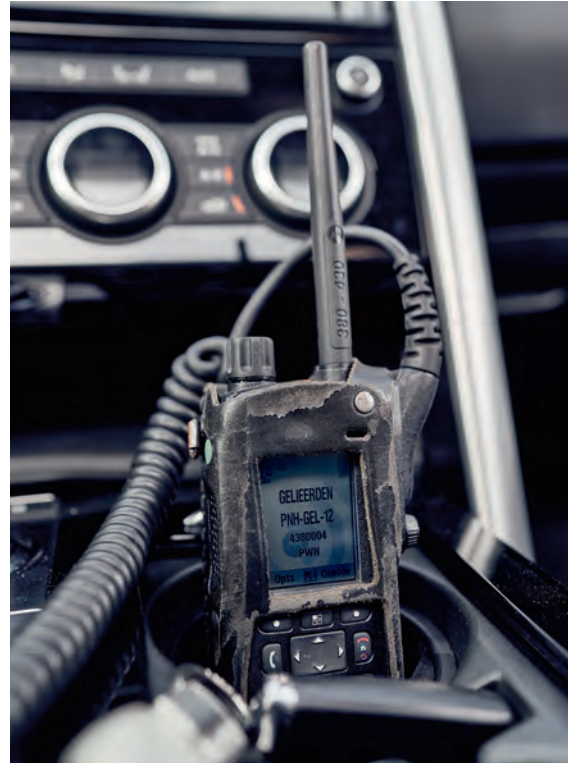
Europese bizon – officiële Latijnse naam , *Bison*
bonasus, poëtische naam, de wisent – is een hybride
afstammeling van de primitieve steppebizon en de
sprookjesachtige oeros of oerrund. Vroeger zwierf de
wisent vrij door Eurazië, vanuit Noord-Spanje door
Frankrijk, de Benelux, Duitsland, Noord-Italië en naar
Oost-Europa. Ze zijn iets kleiner dan hun beroemde
Amerikaanse neven maar niettemin schitterend. Met
hun klassieke gebochelde schouders, geweldig om te
grazen en om mee te dreigen, kunnen ze tot 1,90 meter
hoog worden en bijna een ton wegen.

Natuurlijk is 800 kg een heleboel schoenen, steaks en
Viking-drinkhoorns en dus werd er graag en kundig op
deze dieren gejaagd. Treffend zijn de eerste afbeeldingen
van de Europese bizon uit 15.000 jaar voor Christus in de
prachtige grottschilderingen in Lascaux, Frankrijk. Het
toont een wisent die door speren aan zijn einde komt.

Ondanks enkele vroege beschermingswetten in de 16e
eeuw (voor behoud van de wisent voor koninklijke sport),
bleef de jacht op bizons doorgaan tot na 1900, waardoor
het aantal wisents drastisch verminderde tot een kleine
groep in het Oerbos van Białowieża, een afgelegen en
wild gebied in Zuid-Litouwen en Oost-Polen. En toen
kwam WW1 met koude, hongerige Duitse soldaten, die het
grootste deel van de grote Poolse kuddes barbecueden en
opaten. De laatste wilde wisent werd na de oorlog in 1919
neergeschoten in het bos van Białowieża.

Over en uit? Niet echt. Op miraculeuze wijze waren er
een paar wisenten in een aantal dierentuinen verspreid
over de wereld. Met de genen van deze dieren begon de
Poolse regering een herintroductie, een van de meest
succesvolle in zijn soort. De schatting is dat er nu weer
ong. 4.000 bizons leven in Białowieża Forest.

Maar zoals Esther uitlegt: "Recent onderzoek geeft
aan dat bossen geen goede omgeving voor de bizon zijn.
Hij zoekt alleen beschutting tussen de bomen om >

veilig voor de mens te kunnen zijn." En hier komt het Zuid-Kennemerland National Park in beeld.

De wolken die vanaf de Noordzee aan komen drijven, hebben dezelfde kleur grijs als de zijkant van de Discovery, dus rijden we snel door de duinen terug naar het bezoekerscentrum, waar Esther vervolgt: "Toen we op zoek waren naar een grote grazer om de duindynamiek te herstellen, dachten we gelijk aan de wisent! Iedereen vertelde ons dat we gek waren. Maar in 2007 importeerden we er een paar uit Polen, en nu leven ze hier met succes."

Er zijn 13 wisenten in het park: een kudde van koeien en jonge dieren, en drie stieren die meestal apart van de hoofdgroep zijn, behalve tijdens het paarseizoen. Elke wisent die wordt geboren wordt door het project verhuisd naar andere verwilderingsprojecten, omdat een kudde van 11-15 optimaal is voor dit reservaat.

"We hanteren ze nooit," vervolgt Esther. "We voeren ze niet en we laten ze leven, voortplanten en sterven als de wilde dieren die ze zijn, in het oude jachtpark dat nooit voor het publiek geopend was."

De volgende dag begint veelbelovend zonnig en warm. Onze gids is boswachter Ruud Maaskant, een

indrukwekkende man van begin 50, met haar en baard in dezelfde kleur als de zandduinen en een rustige, zelfverzekerde uitstraling.

"Ik kan geen bizon beloven!", zegt hij uit. "Ze komen en gaan zoals ze willen. Net als de wind en de regen." Hij ziet er volledig op zijn gemak uit, voor in de auto, met de gehavende walkie-talkie klaar in de bekerhouder, terwijl zijn ogen de horizon afscannen als we verder rijden over het verschuivende zand. Enkele minuten later opent hij de deuren. We gaan dit serieus aanpakken en gaan te voet verder.

In de opkomende ochtendzon ziet het omsloten reservaat, Het Kraansvlak, er prachtig uit. Viooltjes schitteren van de dauw, een vos blaft in de verte. Voor ons werpt een duindoorn schaduwen over een gele zandkuil. "Het is de bizon die deze kuilen maakt door te zandbaden," legt Ruud uit. "Het is een cruciaal onderdeel van het ecosysteem. Ze houden de duinen mooi, dynamisch en rijk aan insecten, op een natuurlijke manier."

Maar waar zijn de bizens vandaag? Sommige dieren, krijgen we te horen, hebben een GPS-apparaat dat elke vier uur een signaal afgeeft. Ze kunnen niet continu

De bizonkudde van Het Kraansvlak gedijt in de duinen

worden gevolgd, maar de boswachters hebben wel een gevoel voor waar ze zouden kunnen zijn. Ruud geeft aan: laag blijven. We kruipen min of meer door de stekelige duinrozen. En dan wijst Ruud. Daar! Bijna de hele kudde bizens staart naar ons, op korte loopafstand, terwijl het silhouet van de staalfabrieken van IJmuiden ongeneerd tegen de hemel afsteekt.

De donkere, omrande ogen van de bizon zijn somber en vermanend. Met een rilling van gemengde emoties – verdriet, vreugde, schuldgevoel, opwindning – besef ik dat ik staar naar een gezicht uit de ijstijd, naar iets van lang geleden, naar een dier dat vereerd werd door de vroege Holocene mens. Ik kijk ook naar iets dat eigenlijk niet zou kunnen bestaan. De laatste overlevende soort van de Europese megafauna. En toch, hier is hij, op maar 5 km van de Aldi vandaan.

Ruud gebaart. Kom. We sluipen dichterbij, maar een takje knapt: de oudste stier begint en dan galopperen ze weg, de duinen in, slechts een wolk van zilverachtig stof en afwijzing achterlatend in de lucht. Ik heb het gevoel dat ik uit een droom ben gewekt. Een pijnlijke maar wel mooie droom. ■